

РЕЦЕНЗІЯ

**професора, доктора педагогічних наук,
професора кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»**

МУКАН НАТАЛІІ ВАСИЛІВНИ

на дисертаційне дослідження

РУЗЯК ТЕТЯНИ ІВАНІВНИ

**«Формування професійної культури учнів
закладів професійно-технічної освіти сфери обслуговування»,
представлене на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015
Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Нині проблема формування професійної культури працівників сфери обслуговування є актуальною та своєчасною. Сучасне суспільство, що характеризується культурним, соціальним, економічним, філософським, політичним, світоглядним різноманіттям, потребує фахівців сфери обслуговування, здатних високоякісно виконувати професійні функції, що полягають у наданні послуг як суспільству загалом, так і окремим споживачам. Йдеться про цілий комплекс знань, умінь і навичок, необхідних для врахування потреб ринку праці, запитів суспільства, інтересів громадян. Професійна культура є поняттям, що охоплює поведінковий протокол, емоційну та психологічну стійкість фахівця, культурологічний компонент, його знання, вміння і навички, необхідні для налагодження міжособистісної взаємодії та спілкування зі споживачами послуг.

Нині Україна активно працює над реформуванням системи освіти, зокрема професійно-технічної освіти, розглядаючи її як потенціал для подальшого розвитку суспільства та економічного процвітання. Розробляється законодавча й нормативна база, реалізується підготовка та професійний розвиток педагогів щодо підготовки фахівців сфери обслуговування в умовах освітнього середовища закладу професійно-технічної освіти тощо. Власне тому дисертаційне дослідження Рузьяк Тетяни Іванівни вважаємо своєчасним та доцільним, оскільки воно сприятиме удосконаленню професійної підготовки фахівців сфери обслуговування в умовах освітнього середовища закладу професійно-технічної освіти.

Тема дисертаційного дослідження Рузьяк Т.І. відповідає науковому напряму кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості». Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції у міжнародний освітній простір» (номер державної реєстрації 0121U113179).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» (протокол №9/18 від 08.10.2018).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Ретельний аналіз наукової праці Рузьяк Т.І. уможливив виокремлення найбільш суттєвих наукових результатів, що мають теоретичне і прикладне значення для педагогічної науки і практики. Дисертанткою проаналізовано формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування як педагогічну проблему та виокремлено особливості формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у закладах професійно-технічної освіти відповідно до вимог сучасного ринку праці. Авторка розробила модель формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у закладах професійно-технічної освіти на базі результатів аналізу теоретичних та практичних підходів щодо формування професійної культури учнів закладів професійно-технічної освіти сфери обслуговування. У роботі визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування професійної культури учнів закладів професійно-технічної освіти сфери обслуговування. Виконано експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у закладах професійно-технічної освіти.

3. Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі Рузьяк Т.І. *вперше розроблено* модель формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування закладів професійно-технічної освіти та *визначено* педагогічні умови її реалізації (використання гуманітарних дисциплін, зокрема зарубіжної літератури як засобу формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування, що ґрунтуються на запитах і вимогах сучасного ринку праці сфери обслуговування; розвитку інтегральної, загальних, фахових компетентностей та компетентностей спеціалізації майбутніх працівників сфери обслуговування засобами гуманітарних дисциплін; оновлення методів, форм та засобів навчання майбутніх фахівців сфери обслуговування); *обґрунтовано* формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування як педагогічну проблему, що сформувалася під впливом оновлення освітнього простору; визначено основні цілі формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування на основі методологічних підходів (особистісно-орієнтованого, аксіологічного, компетентнісного, культурологічного, гуманістичного, інтегративного та діяльнісного); розкрито структуру професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування, на основі компонентів: організаційно-цільового, мотиваційно-ціннісного, професійно-культурологічного та визначено рівні (низький, середній, високий) сформованих компонентів професійної культури.

Уточнено зміст понять «професійна культура», «професійна культура особистості», «фахівець сфери обслуговування», «професійна культура фахівця сфери обслуговування».

Набули подальшого розвитку положення про організацію професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування з урахуванням вимог роботодавців; теоретичні засади формування професійної культури у закладах професійно-технічної освіти.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Рузьяк Т.І. дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів. Вивчення джерельної бази (262 найменування, з них 15 – іноземними мовами) уможливило виокремлення суперечностей: між соціальними вимогами до професійної культури робітника і реальним її рівнем у випускників закладів професійно-технічної освіти; обґрунтованою потребою передачі майбутнім фахівцям сфери обслуговування емоційно-ціннісних складових та недостатньою мотивацією учнів закладів професійно-технічної освіти до сприйняття професійної культури через перевантаження учнів принципами споживацтва порівняно з творчими установками відносно життя і культури; інтегративним характером професійної культури та фрагментарністю її формування в освітньому процесі закладів професійно-технічної освіти; вимогами і потребами ринку праці щодо формування професійної культури фахівців сфери обслуговування та недостатньою готовністю педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти до формування професійної культури; реальним станом та потребами навчального, методичного та науково-методичного забезпечення.

Науковий апарат, викладений у вступі, дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, що зумовило використання теоретичних і практичних методів наукового дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені комплексним аналізом значної кількості джерел; використанням відповідних методологічних підходів до дослідження та комплексу взаємопов'язаних методів з метою розв'язання визначених завдань та досягнення мети дослідження; ефективним впровадженням матеріалів та результатів дослідження у роботу закладів системи професійно-технічної освіти України.

Дисертацію підготовлено на належному науковому рівні. Дисертантка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, розміщені в ній таблиці, рисунки та додатки.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти й основні положення.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Львівського фахового коледжу харчової і переробної промисловості Національного університету харчових технологій (довідка № 201/22 від 28.03.2022), Криворізького професійного гірничо-технологічного ліцею (довідка № 189 від 29.03.2022), Стебницького професійного ліцею (довідка № 178 від 14.12.2021),

Самбірського фахового коледжу економіки та інформаційних технологій (довідка № 156 від 22.12.2021).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Основні ідеї, матеріали, положення та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців сфери обслуговування. Розроблений факультативний спецкурс «Формування професійної культури фахівця сфери обслуговування у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» може застосовуватись викладачами дисципліни «Зарубіжна література» у закладах професійно-технічної освіти з метою формування та розвитку педагогічної компетентності викладачів, що беруть участь у підготовці фахівців сфери обслуговування у закладах професійно-технічної освіти сфери обслуговування. Результати, матеріали, положення та висновки дослідження, а також комплекс методичного забезпечення для формування професійної культури учнів закладів професійно-технічної освіти сфери обслуговування, підготовлені методичні рекомендації для викладачів можуть бути використані у процесі укладання навчальних програм і посібників із метою вдосконалення навчального процесу, проведенні науково-педагогічних досліджень, під час написання курсових і дипломних робіт, а також у процесі розробки матеріалів для підвищення кваліфікації викладачів і фахівців.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечується логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють таблиці, рисунки та додатки.

У першому розділі «Теоретичні основи формування професійної культури учнів закладів професійно-технічної освіти» проаналізовано стан теорії та практики формування професійної культури учнів закладів професійно-технічної освіти сфери обслуговування як педагогічну проблему; визначено основні цілі формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у закладах професійно-технічної освіти.

У другому розділі «Педагогічні умови формування та обґрунтування моделі формування професійної культури учнів закладів професійно-технічної освіти сфери обслуговування» на основі обґрунтованих 7 методологічних підходів (гуманістичний; діяльнісний; особистісно-орієнтований; аксіологічний; компетентнісний; культурологічний; інтегративний) та дидактичних принципів побудовано відповідну модель, визначено базові компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування; обґрунтовано педагогічні умови реалізації моделі на практиці.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності моделі формування професійної культури учнів закладів професійно-технічної освіти сфери обслуговування та педагогічних умов її реалізації» представлено планування, організацію та методику проведення експерименту з метою формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у закладах професійно-технічної освіти; виконано аналіз результатів експериментального дослідження; реалізовано констатувальний, та формувальний етапи експерименту та здійснено аналіз отриманих даних; виконано статистичну перевірку достовірності результатів експериментального дослідження.

У мовно-стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У першому розділі, презентуючи результати аналізу основних понять і категорій дослідження, варто було б представити узагальнюючу таблицю, у якій відобразити результати аналізу науково-педагогічної літератури, подавши термін та його визначення.

2. Вважаємо, що у дисертації варто було б подати статистичні дані, що відображають кількість закладів професійно-технічної освіти та кількість здобувачів, яких вони готують для сфери обслуговування нашої країни.

3. У другому розділі авторка виокремлює педагогічні умови формування професійної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування, зосередившись на навчальних дисциплінах гуманітарного циклу. Цікаво, на наш погляд, було б розглянути проблему дослідження з перспективи інтеграції дисциплін гуманітарного і природничого циклу, чи дисциплін, що спрямовані на формування загальних і професійних компетентностей.

4. У дисертаційному дослідженні авторка приділяє увагу проблемі підготовки педагогів до формування професійної культури фахівців сфери обслуговування в умовах закладу професійно-технічної освіти. Вважаємо, що варто було б виокремити аспекти, які потребують актуалізації на етапі початкової педагогічної підготовки та на етапі післядипломної підготовки.

5. Джерельна база дослідження охоплює іншомовні публікації. Доцільно було б розглянути проблему дослідження з перспективи міжнародного освітнього простору та присвятити їй окремий підрозділ у дисертаційній роботі.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Наукові результати та основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно у 17-ти працях (з них 14 одноосібні): 7 статей у фахових виданнях України, 1 стаття – у періодичному фаховому виданні іншої держави; 9 праць апробаційного характеру.

10. Висновок

Отже, рецензоване дисертаційне дослідження Рузак Т.І. на тему: «Формування професійної культури учнів закладів професійно-технічної освіти сфери обслуговування» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка Рузак Тетяна Іванівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Рецензент:
професор, доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та
інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Наталія МУКАН

Згідно з Мукан Н.В. зазначаю.

*Внешній секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»*

Р.Б. Бремешевський